

Psychologie násilné osoby

**Práce s osobami, které mají potíže ve
zvládnání vzteku (v Persefoně)**

Barbora Uhlířová

Pojmy - vymezení

- **Emoce vs. Chování**

- Emoce = primární řídicí mechanismy, velmi silné, užitečné, pocit, prožitek, tělesné stavy
- Chování = jednání, to co člověk dělá, do určité míry zautomatizováno, jednání, za které nesu zodpovědnost

- **Agresivita vs. Násilí**

- Agresivita = Zdroj životní energie a vývoje, jako afektivní motivace prosazení se a osamostatnění, míra předpřipravenosti organismu k akci, charakteristika člověka, predispozice k agresivnímu chování – nemusí být navenek patrná.
- Násilí = Vztahové chování, které narušuje fyzickou a psychickou integritu druhého člověka. Čin namířený proti druhému čl., který mu má ublížit, způsobit bolest, zastrašit ho, aby jednal proti své vůli, resp. aby nejednal podle své vůle.
 - Obsahuje tři složky: záměr, komunikace moci, touha ublížit

Osoby nezvládající vlastní agresi (vztek) ve vztazích

Další označení:

Agresoři

Násilníci

Pachatelé

Původci domácího násilí

Osoby dopouštějící se násilí

Co všechno je násilím?

- Slovní útoky
- Citové vydírání
- Sociální izolace
- Zamezení disponovat financemi, vydělat si je
- Omezování osobní svobody
- Zastrahování, vyhrožování
- Očerňování, pomluvy
- Smyšlená udání
- Manipulace
- Fyzický útok
- Šikana, mobbing, bossing
- Stalking
- Kyberšikana
- Kyberstalking - sledování
- Sexuální obtěžování
- Znásilnění
- Patologická sexuální agresivita – ponižování, ovládání, otročení
- Domácí násilí
- Loupeže a přepadení
- Nepřímé útoky (ničení soupeřových věcí, ubližování jeho blízkým i zvířatům)
- Vandalismus
- Terorismus
- Vražda
- Sebevražda
- Sebepoškozování

Příčiny násilného chování

Hlavní psychologické koncepty:

- sociálně-kognitivní koncept popisuje proces učení násilnému chování na základě principu posilování, úspěchu a nápodoby
- psychodynamické koncepty vychází z osobnostní struktury - vztahového vzorce chování: vytváří se v blízkých vztazích, zaručuje jistotu, možnost předvídat a v situaci se orientovat, mít kontrolu;
 - způsob „vyrovnání“ se s vlastní zkušeností s násilím
- Psycho-patologie

Typologie pachatelů domácího násilí

Typologie dle **L.W.Shermana**:

- sociálně problémoví
- násilníci dvojí tváře (sebeobraz x naplňování tohoto obrazu)

Typologie dle závažnosti a obecnosti násilí, charakteristiky osobnosti a psychopatologie pachatele, autoři **Holtzworth-Munroe a Stuart**:

- pachatel, který se dopouští násilí pouze v rodině: nízká úroveň násilí, především na partnerce, sklíčenost ale ne jiné psychické potíže (porucha osobnosti); 50% případů
- pachatel dysforický/hraniční osobnost: násilí obvykle není směřováno mimo vztah, osobnostní problémy (hraniční a schizoidní), nestabilní, problémy s drogami a alkoholem; kontroverzní vztah k rolím, 25% případů
- všeobecně násilný/antisociální pachatel domácího násilí: agresivní a kriminální chování i mimo domov, alkohol a drogy, antisociální porucha osobnosti, názory omlouvající násilí 25% případů

Typologie pachatelů domácího násilí

Typologie dle Hambergera:

- antisociální → osobnostní, generalizované násilí
- pasivně agresivní / závislý / neurotický → situační
- nepatologický → zafixované strategie

Typologie American Psychological Association (APA):

- Typický násilník – tradiční stereotypy týkající se rolí, konfliktní, afektovaný, násilí v cyklech, manipulativní, lživý, popírající násilí a zlehčující situaci, 50%
- Násilník s duševní poruchou – deprese, obsedantně-kompulzivní poruchy, schizofrenie
- Kriminální typ – antisociální p.o., dětství, nevhodní na psychoterapii mimo vězení, 15-20%

Obraz chování původce domácího násilí

Základ: nepřijímají odpovědnost za své jednání, obviňují partnerku/partnera z násilí jehož se sami dopouštějí, nízké sebevědomí, zlehčování a podceňování násilí, odlišné chování doma a na veřejnosti.

Jsou rozeznány určité charakteristické rysy pachatelů domácího násilí.

- Dr. Jekylla Dr. Hyde – jejich nevypočitatelné střídání 2 cyklů domácího násilí.
- Dvojitá tvář – veřejná a soukromá.
- Pachatelé DN mívají nízkou sebeúctu a bývají extrémně žárliví
- Výrazně vyjadřují emoce – zvláště vztek.
- Mají nerealistické očekávání od partnera a rigidní pohled na role partnerů.
- Vyznačují se selektivně tyranizujícím chováním, které poukazuje na existenci kontrolních mechanismů.
- Věří, že násilné reakce vedou efektivněji k dosažení cíle.
- Popírají a minimalizují svoji zodpovědnost za násilí, obviňují oběť.
- Je u nich typická snaha kontrolovat, vychovávat, omezovat.
- Spouštěčem násilného chování může být závislost na drogách a alkoholu, ale alkohol nebo drogy nejsou vinny, pouze probouzejí něco, co v pachateli již je.
- Nezřídka vystupují racionálně a přesvědčivě. S úřady komunikují velmi obratně.

Oběť x útočník (násilná osoba)

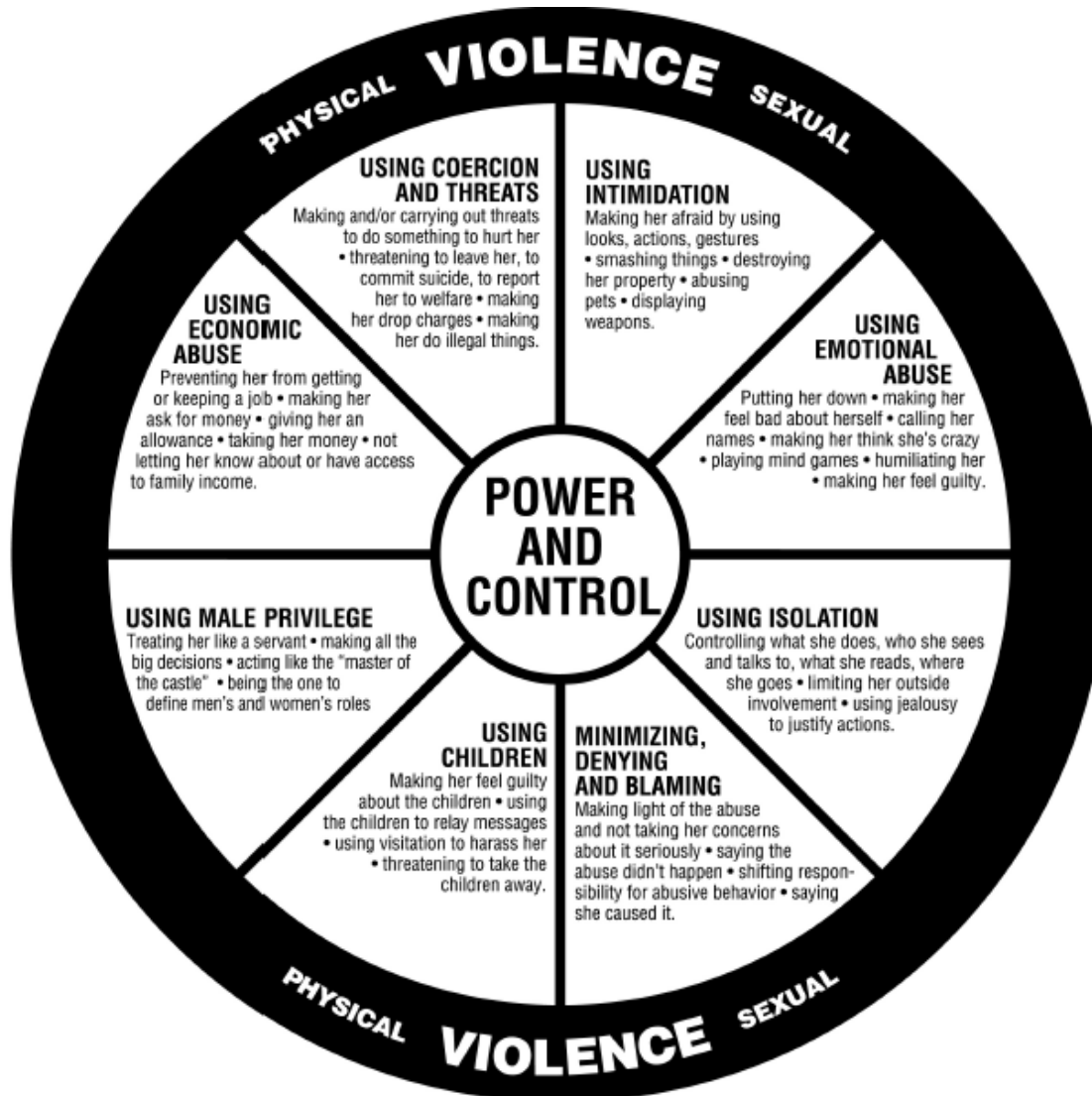

Odhad nebezpečnosti

Nástroje k ohodnocení nebezpečnosti agresora:

- BIG 26 / DAIP – domestic abuse intervention programme
- DA – danger assessment, Campbell
- SARA – Spouse abuse risk assessment

DAIP wheel

Otázky k ohodnocení nebezpečnosti násilníka podle DAIP (domestic abuse intervention program, USA):

- Zesiluje násilí v posledních dvou letech?
- Zvýšila se četnost týrání a/nebo výhrůžek?
- Ublížoval vám někdy váš manžel / životní partner/přítel tak, že jste potřebovala lékařskou pomoc?
- Škrtil vás někdy?
- Ublížoval vám někdy v průběhu těhotenství?
- Hrozil vám někdy, že vás nebo vaše děti zabije?
- Ublížoval někdy dítěti/dětem?
- Jestli ano, byly děti zraněné? Jaká poranění?

Otázky k ohodnocení nebezpečnosti násilníka podle Danger assesment:

- Vlastní partner zbraň? Jaké?
- Má oprávnění vlastnit zbraň?
- Namířil někdy zbraň proti vám nebo jí hrozil?
- Vyhrožoval někdy sebevraždou nebo se o ni pokusil?
- Byl už někdy surový vůči jiným osobám?
- Dopustil se někdy nějaké trestné činnosti? Jaké?
- Týral, zranil nebo zabil někdy nějaké domácí zvíře?
- A další...

Základní výstražné signály potencionálního násilného chování

- Vlastní zbraň
- Zneužívá alkohol nebo drogy
- Žárlivost, slídění a špehování
- Násilné chování vůči dalším členům rodiny
- Násilné chování vůči zvířatům
- Násilné chování vůči cizím osobám
- Zastrásování, vydírání, pronásledování...

Výstražné signály potencionálního násilného chování

- Snaží se neustále vědět, kde jste
- Nepřijímá zodpovědnost za své chování, viní ostatní
- Přehnaně žárlí, chová se majetnicky, dává najevo nelibost, když trávíte čas s někým jiným (rodina, přátelé..)
- Kritizuje váš vzhled, ponižuje vás
- Jeho slova odporují jeho chování
- Vyrůstal v násilném či zastrašujícím prostředí
- Už se u něj projevilo zneužívateľské chování – byl agresivní vůči někomu jinému / porušil zákon
- Má stereotypní názory na role mužů a žen
- Je nepředvídatelně prudký
- Zdá se nerealisticky dobrý
- Na veřejnosti jedná jinak než v soukromí
- Zastrašuje vás, vyhrožuje vám (zabitím, sebevraždou...)
- Svůj hněv vyjadřuje fyzicky (na dětech, zvířatech, věcech)
- Vlastní zbraň
- Je pomstychtivý
- ...

Hranice nenásilného vztahu

Otevřený vztah	Problémový vztah	Násilný vztah
Respekt k soukromí partnera	Nerespektování soukromí partnera	Záměrné ničení a zakazování soukromí
Realistická očekávání od vztahu	Nerealistická očekávání od vztahu	Nesmyslná, nesplnitelná očekávání od vztahu s následným trestem
Otevřená komunikace	Problémová komunikace	Nemožnost komunikace
Bezpečný prostor pro sdělování pozitivních a negativních pocitů	Zúžený prostor pro sdělování pozitivních a negativních pocitů	Nebezpečný, ohrožující prostor pro sdělování negativních pocitů
Flexibilita rolí	Částečná rigidita rolí	Absolutní rigidita rolí s tresty za porušení vyžadované role
Otevřené partnerství (vlastní přátelé, zájmy...)	Podmíněně otevřené partnerství (podmiňování volnosti partnera)	Partnerství v dusivém sevření (dodržování pokynů partnera)
Rovnost partnerů	Občasná nerovnost partnerů	Absolutní nerovnost partnerů
Autentičnost (mohu zůstat/ být sám sebou)	Dobrovolná a selektivní neautentičnost (občas nemohu zůstat být sám sebou, protože se bojím odmítnutí nebo opuštění partnerem)	Vynucená neautentičnost (nesmím být/ zůstat sám sebou, protože si to partner nepřeje a následoval by akt násilí)
Vzájemná důvěra	Občasná nedůvěra	Úplná ztráta důvěry

V Persefoně

S kým pracujeme

- Klienti, kterým spolupráci nařídí
 - OSPOD
 - Soud
 - Přestupková komise
- Doporučí
 - OSPOD
 - Probační a mediační služba
 - Policie ČR
 - Partnerka/partner
- Klienti, kteří přijdou ze svého vlastního rozhodnutí

S kým pracujeme

Klienti/ky, kteří

- jsou v závažné komplexní situaci domácího násilí (OSPOD, soud)
- první, nebo ojedinělý případ fyzického násilí vůči partnerovi/ce (OSPOD, soud)
- cítí chuť a potřebu mít moc a kontrolu a násilí nepáchají
- páchají psychické násilí
- jsou násilní vůči dětem – ve výchově

Jak pracujeme

- Úvodní konzultace – mapovací a orientační
- Individuální sociálně-terapeutické konzultace
 - 1x týdně nebo za 14 dní
 - 60 minut

Metody

- Program zvládnání vzteku v blízkých vztazích
- Terapeutické postupy – práce na osobních cílech
- Relaxační techniky, dechová cvičení, cvičení všímavosti

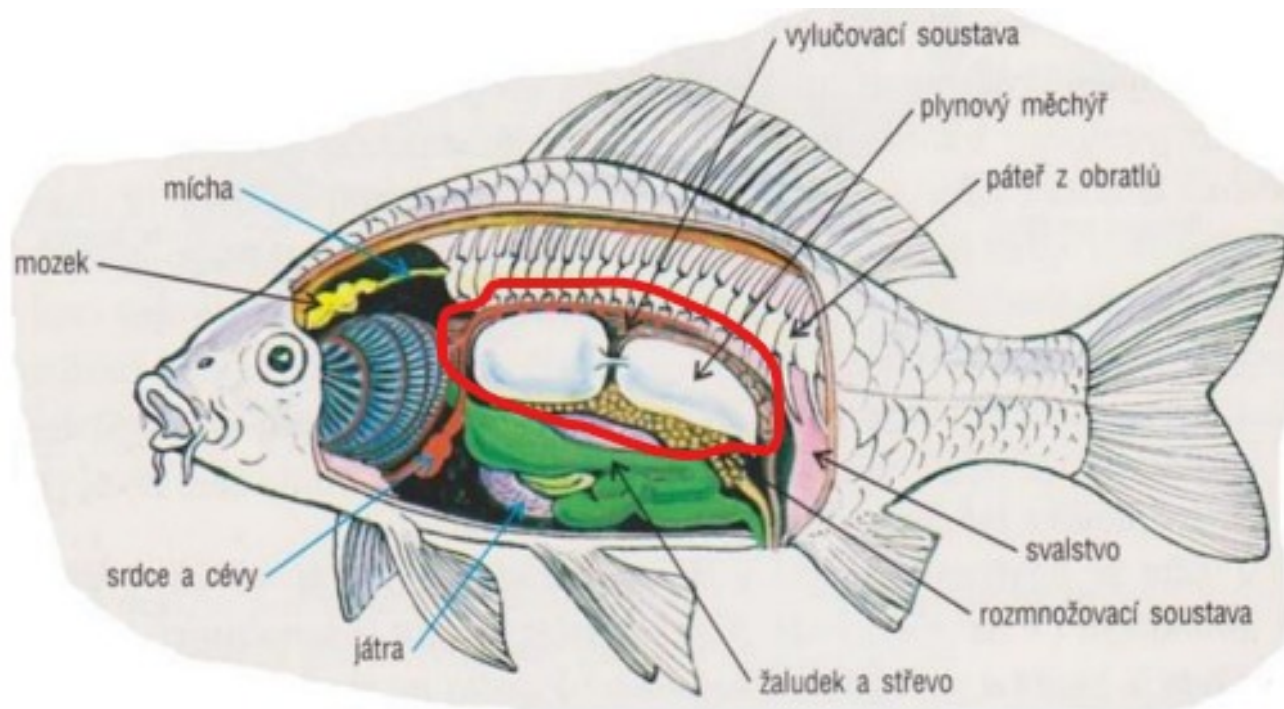
Program zvládnání vzteku v blízkých vztazích

Negativní vlastností vzteku je dočasná **dezorganizace psychických funkcí.**

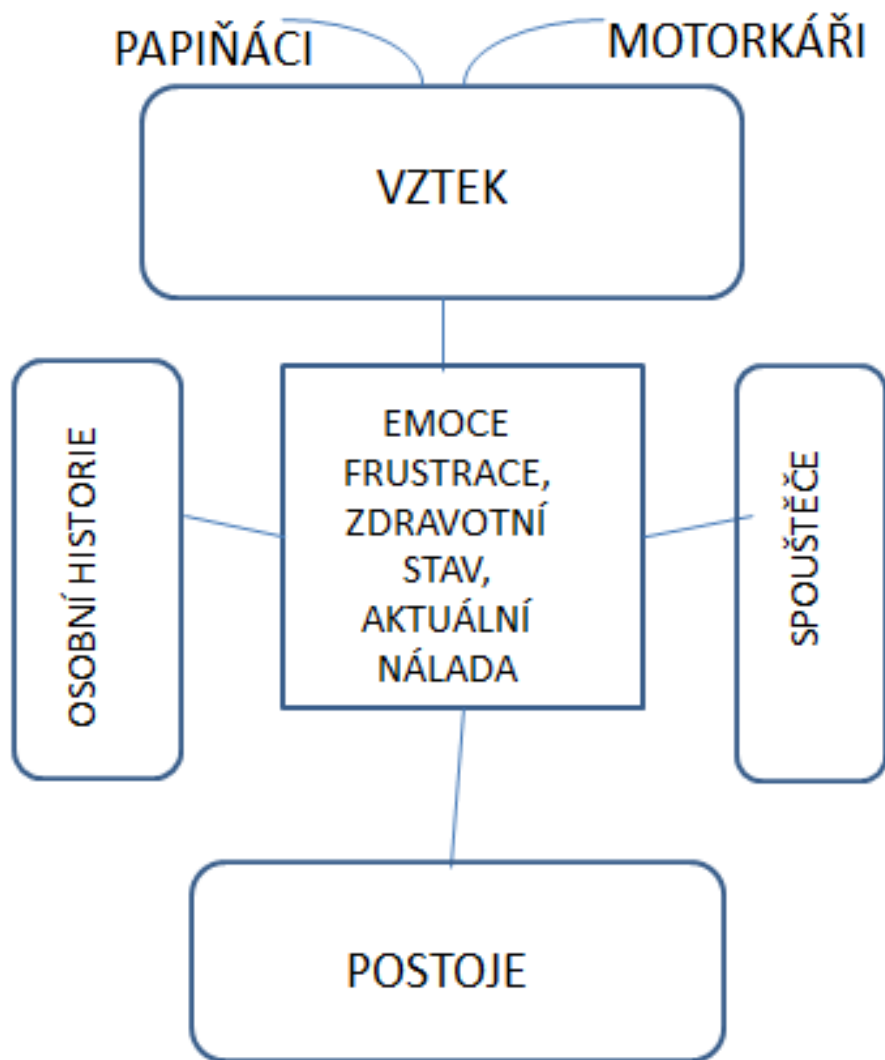
- **kognitivní činnost** vykazuje známky inkoherence, iracionality a regrese;
- **verbální vyjádření** jsou primitivnější;
- **paměť** je paralyzována
- **pozornost** – zúžení pozornosti a neschopnost ji odklonit k jinému cíli!
- **koncentrace a sebekontrola** je negativně zasažena stejně jako
- **ochota spolupracovat**

Celkově může hněv vést k neadekvátním reakcím na danou událost, předmět či druhého člověka.

Emoce (vztek) x racionální chování

Model zvládnání vzteku

Spouštěče vzteku

- Konkrétní situace, věci, osoby které spouští vztek
- Jsou individuální
- Jejich identifikace pomůže lepšímu poznání toho, co u konkrétní osoby vztek spouští

Ventily vzteku

- Dlouhodobé/pravidelné („upouštění páry“)
- Momentální/instantní (ve chvíli konfliktu)

Žebřík a pyramida vzteku

- 6 stupňů vzteku
 - 1 = mírný – první známky
 - 6 = největší jaký konkrétní člověk zažil
- Rozpoznání stupně vzteku, identifikace „kritického“ stupně
- Pyramida x ventily x strategie zvládnání

Základy přístupu k NO:

- zavrženíhodné je násilné chování, nikoli sám člověk;
- násilné chování je naučené, jako určitý vzorec, proto je ovlivnitelný (společensky přijatelné chování lze naučit)
- vnímat klienta odděleně od jeho situace, problémů, činů;

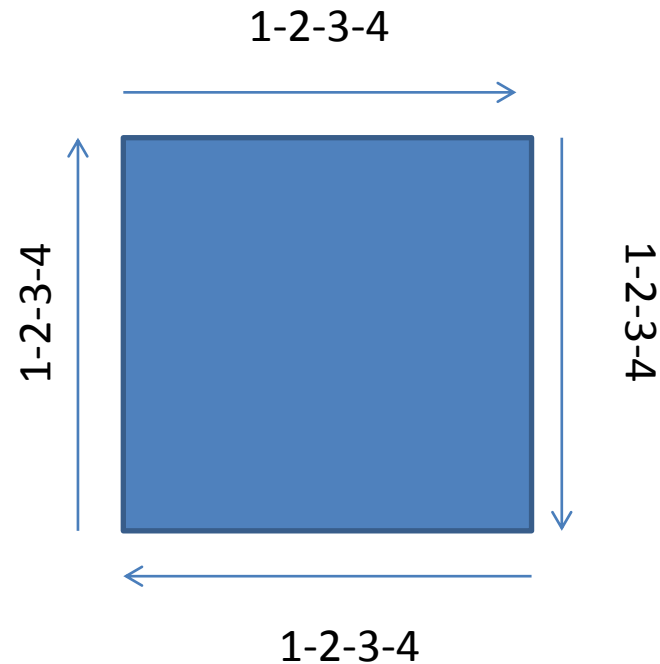
- Autopilot x alternativní chování
- Time-out
- Rodinná a osobní historie

Terapeutická práce

- Společný projekt/preferovaná budoucnost
- Co se dařilo/daří; co funguje
- Výjimky z problému
- Zdroje
- Škály

Relaxace, dechová cvičení, cvičení všímavosti

- Všímavé užívání ventilů
- Všímavý dech
- Krabicový dech
- Na řešení zaměřená meditační cvičení

Klíčové cíle s NO:

- žádné další násilí
- přijetí zodpovědnosti
- vnímání sebe sama a sebeovládání (poznat a akceptovat vlastní i cizí meze)
- empatie
- jiné možnosti řešení konfliktů (vlastní strategie v řešení konfliktů)
- schopnost si najít a udržet vztah (vylepšit svoji zodpovědnost a komunikační schopnosti v rámci vztahu)

Terapeutické programy

Program zaměřený na zvládání agrese v Persefoně:

www.persefona.cz/osoba-s-potizemi-se-zvladanim-agrese

Síť kontaktů organizací pracujících s násilnými osobami v ČR – přehled např. na stránkách MV: www.mvcr.cz

Výcvik v metodě zvládání vzteku pro klienty i odborníky s nimi pracující v ČR – Liga otevřených mužů:

www.ilom.cz/kurz/zvladani-vzteku/